

FRANJA DE PONENT: SARAGOSSA NO HI COL-LABORA

«No importarem gramàtiques»

Ho va dir el flamant president de la Diputació General de Aragó, Hipólito Gómez de las Rocas, en el seu discurs d'investidura: «No se importaran gramàtiques». Tot indica que aquest aragonès, que havia residit uns anys a Lleida, vol acabar amb el català a la Franja de Ponent.

Donat Putx

Anar de Lleida a Fraga és un moment. En els pocs quilòmetres d'asfalt que separen la capital del Segrià de la del Baix Cinca, l'única cosa que crida l'atenció és el cartell que indica que a tal punt acaba una comunitat autònoma i en comença una altra. Per a qui no està al corrent de la «peculiar» situació que viuen els ponentins, s'entra a l'Aragó i els Monegros s'acosten. Però molts —i sobretot els que viuen a la Franja de Ponent— saben que la línia divisòria és només fruit d'un accident històric.

Tot i aquesta especial situació de les comarques de la Franja, el fet és que la llengua s'ha mantingut viva. En realitat, molts territoris de la Catalunya oficial voldrien per a ells mateixos tenir un percentatge tan alt de catalanoparlants: a la Franja, s'acosta al 95 per cent. Carme Mesalles, de l'Institut d'Estudis Fragatins, explica que «pel que fa a la llengua, ací no tenim cap problema, ja que tothom parla el català; fins i tot es dona el cas que algunes persones d'edat tenen dificultats per parlar en castellà».

Catalunya, molt a prop

Diversos motius justifiquen aquest fet. D'una banda, tenim la constant relació amb la ciutat de Lleida, mercat natural del negoci de la fruita. En segon terme també és força decisiu el condicionament derivat dels límits diocesans, ja que no debades els feligresos de la zona estan sota la jurisprudència dels bisbats catalans i, finalment, els serveis sanitaris que és necessari anar a cercar, per evidents raons de proximitat, a la capital del Segrià; en aquest sentit cal destacar que és ben normal trobar un ponentí fent cua a un centre sanitari de la Generalitat de Catalunya.

De tota manera, aquest tema, el de la sanitat, s'està complicant de manera extraordinària. És voluntat de les



autoritats aragoneses que els contribuents de certa part de la Franja deixin de dependre de Catalunya en les qüestions sanitàries. Si la proposta qualla, caldrà anar fins a Osca. Paco Blanch, president dels Consells Locals de la Franja —associació que ara per ara omple molts dels buits que no atenen els ajuntaments de la zona— ha explicat a EL TEMPS que «el fet d'anar a Osca ens perjudicaria extraordinàriament». «Ens convé més —segons Blanch— dependre de Catalunya tant

per la facilitat de comunicacions com per la qualitat assistencial». Sigui com sigui, els missatges adreçats a la Generalitat de Catalunya i al Ministeri de Sanitat encara no han tingut una resposta.

Amb la llei, no hi ha trampa

L'Estatut d'Autonomia d'Aragó reconeix, en un dels seus articles, que hi ha diverses «modalitats lingüístiques» en aquesta comunitat autònoma. També és cert, però, que les esmentades

«modalitats» no es veuen afectades pel règim de cooficialitat previst per la Constitució espanyola. En qualsevol cas, el primer govern de la Diputació General d'Aragón, presidit pel socialista Santiago Marraco Solana, va mostrar una especial sensibilitat vers la Franja de Ponent.

El Govern de Marraco va reconèixer oficialment que la llengua d'aquests 50.000 aragonesos és el català, i també la unitat lingüística. Bona mostra n'és la participació de la Diputació General d'Aragón al II Congrés In-

Manifest de l'Associació de Consells Locals de la Franja

Nosaltres, fills, oriünds i vinculats a la Franja (Ribagorça, Llitera, Baix Cinca i Matarranya), davant les reiterades i desafortunades manifestacions del cap de govern de la Diputació General d'Aragó, D. Hipólito Gómez de las Rocas, en contra de l'ús de la gramàtica catalana al nostre territori, volem adreçar-nos a l'opinió pública i manifestar les següents puntualitzacions:

1. Considerem molt perillós que els polítics intervinguin en el terreny de la llengua, propi de l'autoritat, l'estudi i el criteri dels lingüistes i no pas objecte de discussió de veïnat.

2. Que, en qualsevol cas, l'opció política que el president de la D.G.A.

representa no gaudeix suport significatiu a la Franja, on va perdre en les últimes eleccions la meitat dels vots anteriors, i ha passat de tenir dotze alcaldies a controlar-ne set. L'opció socialista que instaurà timidament l'ensenyament del català normatiu a partir de 1984 ha passat de 26 alcaldies a 32, i ha arreplegat 13.480 vots, quan tots els altres partits junts (AP-PAR-CDS-IU-PDP-Independents) han aconseguit 11.346 vots.

3. Desitgem remarcar la manca total de coneixement del tema que en les seues opinions es manifesta i de voluntat d'adquirir-los, amagant les opinions de la Reial Acadèmia de la Llengua, la Gran Enciclopèdia Aragonesa, l'Institut d'Estudis Catalans, la Reial Acadèmia de la Història..., que dictaminen clarament la nostra llengua com el català.

4. Denunciem la resolta voluntat de fomentar la cerimònia de la confusió amb l'ús de terminologies mixticistes i acientífiques com «las lenguas de la Franja», «el tamaritano, el fragatino i el chapurreado (sic)» i de preparar la substitució lingüística pura i simple pel castellà, tal com el rei Felip V advertia l'any 1717 als aleshores corregidors de Catalunya: «de modo que se note el efecto pero que no se note el cuidado».

5. Emplacem l'Institut d'Estudis Catalans a fer valer la seva autoritat científica sobre el territori de parla catalana reconeguda per Reial Decret i al govern central a donar compliment a la Constitució que ha d'emparar l'ús legal de la llengua del poble.

6. Demanem la reconsideració pública i la retirada de les manjobres acientífiques contra el procés de recuperació tímidament emprès durant l'administració autonòmica anterior.

7. En última instància, ens reservem el Dret d'exercir les pressions i actuacions legals possibles per fonamentar l'ús públic de la nostra llengua sense haver de dependre dels governs conjunturals que la comunitat autònoma d'Aragó tingui a cada moment. □



ternacional de la Llengua Catalana i la creació, per primera vegada, d'un premi literari en la nostra llengua adreçat als ponentins que guanyà Josep Antoni Chauvell amb la novel·la *L'home de França*, actualment exhaurida.

Però la receptivitat i la comprensió dels governants aragonesos va anar més lluny. L'11 de febrer de 1984 —abans de la celebració del Congrés i la convocatòria del premi literari— els alcaldes d'Areny, Benabarrí, Bonansa, Montanui, Pont de Montanyana, Tol-

La voluntat d'acabar amb el català a la Franja xoca amb l'obstacle de ser una de les zones amb més densitat de catalanoparlants.



ba, Saidí, Fraga, Torrent de Cinca, Mequinensa, Faió, Nonasp, Favara, Calaceit, Vall-de-roures, la Codonyera i Valljonquera signen la «Declaració de Mequinensa». Després de segles de silenci, les esmentades autoritats reconeixien que «dintre la nostra comunitat aragonesa es parlen diferents llengües, i que la llengua catalana que es parla a la Franja oriental pertany al patrimoni cultural d'Aragó» fent palès d'una forma especialment enèrgica que «rebutgem les denominacions despectives de 'chapurreau' i altres paregues».

Els alcaldes, a més, afirmaven que



A l'esquerra, el director de «Desperta Ferro». Dalt, a la dreta, Ramon Mesalles, de l'Institut d'Estudis Fragatins.

«és urgent desenvolupar mides concretes per aconseguir la normalització lingüística d'Aragó i que, en el cas de la llengua catalana, significa acceptar com a norma la gramàtica catalana, sense menyspreu de les peculiaritats lingüístiques de cada poble o comarca».

Cap a escola

La Declaració proposava, igualment, «accelerar les gestions davant el Ministeri d'Educació i Ciència perquè el català pugui ser ensenyat com a assignatura optativa (...) a les escoles i als centres d'ensenyament dels municipis de la Franja oriental d'Aragó que ho demanin». Josep Bada, el responsable de cultura del govern aragonès recollí la proposta, i la féu efectiva. El fet que Bada sigui fill de Favara, justifica l'atrevida decisió.

Som a l'any 85. En principi, l'ensenyament del català serà voluntari, d'una durada no superior a tres hores setmanals, i limitada a una hora el primer any. Mentre a la Franja van de corcoll buscant mestres indígenes amb prou preparació per a ensenyar la llen-

gua, certa premsa i els sectors més reaccionaris d'Aragó posen el crit al cel.

El primer curs, 85-86, un 32 per cent de l'alumnat va optar per aprendre el català. L'any següent es desapareixen les xifres i s'amplia l'horari a dues hores lectives: aquell curs, més d'un 44 per cent dels nens de la Franja aprendran català a l'escola. Ara ha començat un nou curs, i alguns col·legis tenien la intenció d'impartir tres hores setmanals de català. Però Hipòlito Gómez de las Rocas, president de l'Aragó i líder del Partido Aragonés Regionalista, ja s'ha despenjat parlant a tort i a dret del «chapurreado». El nou president fins

el seu idioma, cal afegir-hi l'invent de «las lenguas de la Franja».

Ramon Mesalles és un altre dels membres de l'Institut d'Estudis Fragatins. Delineant de professió, està preocupat per les declaracions de Gómez de las Rocas: «No dic que pugui acabar amb l'ensenyament del català a la Franja, però sóc pessimista. El català pot seguir viu, però si Saragossa vol, ens pot fer retrocedir algunes posicions». Per la seva banda, Paco Blanch afirma que «tot això evidencia que a Saragossa no ens entenen. Des del punt de vista polític els importem poc perquè som pocs votants, però també cal

i tot, fent gala de grans coneixements científics, parla de les llengües «fragatina» i «tamaritana».

No els voten

L'«enemic català» és un fantasma que es passeja sovint per la seu del PAR a Saragossa. Les paraules de Gómez de las Rocas responen a un sentiment bastant generalitzat més enllà dels Monegros. I el pacte amb AP també haurà tingut la seva influència. A banda de visceralismes de diversa consideració, hi ha un fet evident: la Franja no vota el Partido Aragonés Regionalista.

De les 61 alcaldies que componen les comarques ponentines més de la meitat, 32, estan en mans del PSOE. La dreta —AP, PAR, CDS i PDP— se n'emporta 25, però el partit que governa Aragó ha passat de tenir-ne 12 l'anterior legislatura a només 7 aquesta. Heus ací un altre motiu que justifica la retallada en «importació» de gramàtiques. I davant l'evidència que a la zona afectada el personal coneix molt bé

tenir en compte que els interessem per altres motius: pensa que quasi el 12 per cent del Producte Interior Brut de la Província d'Osca prové del Baix Cinca».

D'altra banda, des de Catalunya tampoc no es fa prou. La Franja sembla l'assignatura pendent del catalanisme. Tal com explica Paco Blanch, «la Franja és una zona molt abandonada per tothom. Des de Catalunya es preocupen per la situació que travessen les escoles catalanes de la Bressola, i em sembla bé, però nosaltres també existim». Tot i els entrebancs, amb més o menys força, la gent de la Franja s'organitza. L'Institut d'Estudis Fragatins edita opuscles referents a temes d'història local i imparteix classes de català per adults. Els Consells Locals de la Franja desenvolupen una intensa activitat cultural que en la majoria d'ocasions haurien de fer altres institucions.

La situació és complexa. Paco Blanch comenta que «ací ens trobem amb un fenomen que cal veure: una societat oficial i una altra de real, i nosaltres, al mig». «Administrativament —continua Blanch— som aragonesos, però de cultura catalana». Davant la pregunta de què se senten nacionalment, la resposta és ràpida i contundent: «No ens plantejem, ara per ara, aquesta qüestió». □